

4. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї». [Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>.

5. Іваниця Г.А. Звіт про завершення III (формульованого) етапу дослідно-експериментальної роботи за темою «Організаційно-педагогічні умови діяльності класного керівника у створенні ефективного виховного простору» на базі загальноосвітніх навчальних закладів Вінницької області за (серпень 2017 р. – жовтень 2019 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://old.mon.gov.ua/files/normative/2015-10-07/4461/nmo-991.pdf>

6. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання. Харків : ХДПУ, 2002. 400 с.

7. Пшеничная Л. В. Инновационный менеджмент – комплексная составляющая качества образования. Управление высшим и средним образованием: монография / общая ред. проф. Михайличенко О.В./ LAP LAMBERT Academic Publishing, 2019. 277с.

8. Правила безпеки та можливості отримання допомоги в період конфлікту в Україні: метод. рек./ заг. ред. Панок В.Г., Левченко К.Б., Київ : Агентство «Україна», 2014. 48 с.

9. Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціальнопедагогічний аспект : навчально-методичний посібник. / Андрєєнкова В.Л. та інш.К., 2016.136с.

10. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період: метод. рек. / заг. ред. Панок В.Г., Левченко К.Б. Київ : МЖПЦ «Ла Страда – Україна», 2014. 84 с.

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДАВНЬОГРЕЦЬКОГО КОНЦЕПТУ GNOTHİ SAUTOU («ПІЗНАЙ САМОГО СЕБЕ»)

Євтух Микола Борисович,
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

*Для самопізнання необхідним є випробування:
ніхто не буде знати, що він може, якщо не поспробує*
Сенека
Тільки неглибокі люди знають себе до самих глибин
Оскар Уайльд

Актуальність проблеми. Традиційно в основі педагогічних систем лежить антропологічна проблематика в її широкій світоглядній і культурно-освітній інтерпретації, що відповідно включає в своє смислове поле освітньо орієнтоване осмислення природи людини (дав.-грец. концепція φύσις του ἀνθρώπου). Актуальною особливістю феномену людини, що контекстуально чи в актуальній формі враховується або цілеспрямовано дезактуалізується (наприклад тоталітарними суспільствами) є рефлексивна природа людської психіки, яка в європейській культурній і освітній традиції «вибудовується» на

основі врахування дельфійського принципу – *gnothi sautou* («пізнай самого себе»)[1; 3; 7].

Натепер рецепція українською освітою і педагогікою гуманістичних європейських ідей і практик буде не досконалою і не повною без врахування методологічного і гуманістичного потенціалу елліністичного концепту *gnothi sautou* та давньогрецьких антропопрактик самопізнання [7], які є близькими до українських культурно-освітніх традицій. Таким чином, проблематика використання в педагогічній теорії і практиці елліністичного принципу *gnothi sautou* розкритого як культурна і культурно-освітня складова давньогрецької традиції пайдеї [2; 7] нами визначається як актуальна.

Метою дослідження є актуалізація, аналіз та визначення шляхів використання давньогрецького концепту *gnothi sautou* в педагогічній теорії і практиці, а також гуманізація і антропологізація української освіти на основі ідеї самопізнання.

Виклад основного матеріалу. Феномен самопізнання розглядається як системна і багатомірна антропологічна проблема, яка відповідно знаходить своє відображення в різних культурних, релігійних, освітніх і професійних традиціях, а також в культурі повсякденності.

В педагогічному дискурсі проблема самопізнання є актуальною. Вона розкривається в багатьох дослідженнях. В даному аспекті важливими є роботи Е. Бобрової [1], О. Мешко [3], Н. Рукавишикової [5], О. Пінської [4], Л. Хоружа [8], Т. Шестакової [10], І. Чеснокової [9]. Самопізнання, що є атрибутивною людською якістю розглядається як: складова педагогічного професіоналізму, психологічна і ціннісна умови формування професійної і рефлексивної компетентностей, шлях становлення професійної суб'єктності та ін.

Розглядаючи проблему самопізнання як специфічного людського феномену можна уточнити, що в культурі еллінізму, і відповідно в давньогрецькій культурно-освітній традиції пайдеї (дав.-греч. παιδεία) [2], принцип *gnothi sautou* (пізнай себе) [7] з'являється завдяки репрезентації його піфією (оракул, провидиця) храму Апполона в Дельфах. Безумовно ідея і традиція *gnothi sautou* існувала і до розкриття її піфією храму Апполона. Але завдяки артикуляції принципу *gnothi sautou* піфією він набув «сакральної легітимізації». На основі ідеї *gnothi sautou* формується також елліністична традиція («турботи про себе»), актуалізована в сучасній європейській культурно-освітній і філософській традиції Мішелем Фуко [7]. Цей класик філософії постмодерну розкрив інтелектуальний та гуманістичний дух давньогрецької культурно-освітньої системи пайдеї, яка розвивається як значимий напрям сучасної педагогічної науки Західного світу.

Актуальним є те, що *gnothi sautou* не зводиться до рефлексивного пізнання. В методології, як і в педагогічному дискурсі, необхідно врахувати, що разом з рефлексивним виміром самопізнання існує також і нереклексивний чи дорефлексивний [6]. Завершуючи розгляд даної проблеми, ми згадуємо слова класика антропології Мірче Еліаде, який одним з перших науковців розкрив глибинні, сакральні і трансцендентні пласти міфології. Він зазначає, що:

«Скитання Одиссея, це шлях до Центру, в Итаку тобто шлях до себе». Відповідно гуманістично і дитиноцентрично орієнтована педагогічна система сформована на основі ідеї *gnothi sautou* має спрямовувати особу на «пошук» самого себе і високих смислів, а також сприяти розкриттю в учня самості, автентичності, рефлексії, розуміння самого себе і розвиток її суб'єктності. Цікавим в даному аспекті є досвід Казахстану, де впроваджена в середню освіту навчальна дисципліна «Самопізнання».

Висновки. Процеси гуманізації і європеїзації української освіти є визначальними освітньо-політичними і культурно-освітніми чинниками, які актуалізують необхідність використання давньогрецького (дельфійського) концепту *gnothi sautou* («пізнай самого себе»). Використання вказаного концепту є актуальним в сучасній методології педагогічної науки та в освітніх технологіях і практиках.

Застосування концепту *gnothi sautou* в педагогічній методології і практиці сприяє актуалізації історичного виміру ідеї самопізнання та співвідносної використання давньогрецьких ідей, котрі розкривають антропологічну, духовну, культурну і гуманістичну сутність людини.

Література

1. Боброва Е. М. Психологические особенности профессионального самопознания студентов педагогического вуза : автореф. дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / МГУ. М., 1989. 23 с.
2. Йегер В. Пайдейя. Воспитание античного грека. В 2 т. Т. 2. / пер. с нем. М. Н. Ботвинника. Москва : Греко-латин. кабинет Ю. А. Шичалина, 1997. 336 с.
3. Мешко О. І. Професійне самопізнання майбутнього вчителя як умова становлення його педагогічної позиції. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010. Вип. 1. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_1_15
4. Пінська О. Л. Самопізнання як детермінанта професійного самовдосконалення майбутнього вчителя. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2017. № 1 (13) С. 236-240.
5. Рукавишникова Н. Г. Профессиональное самопознание студента педагогического вуза [Электронный ресурс]. *Педагогический вестник*. – Режим доступа: [http:// www. uspu. uar. ru / vestnik/pedagoka i psichology/137](http://www.uspu. uar. ru / vestnik/pedagoka_i_psichology/137).
6. Рябушкина Т. М. Круг рефлексии: в поисках выхода. *Философские науки*. № 4., 2011 С. 129-142.
7. Фуко М. Технологии себя. *Логос*. 2008. № 2 (65). С. 96 – 122.
8. Хоружа Л. Л. Етичний розвиток педагога: навч. посіб. К. : Академвидав, 2012. 208 с.
9. Чеснокова И. И. Проблемы самосознания в психологии. М. : Наука, 1977. 144 с.
10. Шестакова Т. В. Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец.

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Поліщук Віра Аркадіївна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна

Актуальність проблеми. Інноваційність професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій зумовлюється динамікою суспільного буття (інтеграційними, міграційними, глобалізаційними процесами, викликами, зумовленими пандемією COVID-19, яка несподівано стала однією із найбільш загрозливих проблем людства й спричинила вагомий вплив не тільки на політичні, соціально-економічні, але й освітні процеси) та необхідністю формування готовності майбутніх фахівців до виконання професійних обов'язків відповідно до вимог і викликів суспільного життя.

Мета дослідження полягає у розкритті інноваційних підходів до професійної підготовки фахівців соціономічних професій відповідно до викликів і вимог сучасного життя.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у ході дослідження застосовано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення наукових публікацій, розміщених в електронних базах даних GoogleScholar та WebofScience, на вітчизняних та закордонних веб-сайтах, присвячених питанням підготовки майбутніх соціальних працівників та зарубіжного досвіду соціальної освіти.

Виклад основного матеріалу. Закономірно, що одним із найбільш вагомих інструментів, здатним сприяти вирішенню проблем та викликів, що виникають перед людством в сучасних умовах, є освіта в цілому та професійна освіта, зокрема. Не викликає заперечень наукова позиція стосовно того, що діяльність фахівців соціономічних професій, яка є орієнтованою на гуманізацію систем суспільних відносин і створення оптимально сприятливого середовища для життєдіяльності і життєвої реалізації кожної людини, в сучасних умовах набуває ознак універсальності, оскільки у міжнародній теорії та практиці все більше утверджується думка, що фахівці соціономічних професій у різних соціумах виконують схожі функції і завдання, використовують схожі методи професійного впливу і що їх діяльність спрямована на вирішення споріднених проблем.

Закономірно, що домінуючим орієнтиром у визначенні інноваційних підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій є спрямованість на формування у них професійної компетентності, мобільності